

УДК 355:378(438)

Михайло Гребенюк,

кандидат історичних наук, старший дослідник
Національний університет оборони України, м. Київ<https://orcid.org/0000-0002-4661-4265>

DOI: 10.33099/2617-1775/2024-02/35-47

НАЦІОНАЛЬНІ ТРАДИЦІЙНІ РИСИ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Розглянуто основні риси підготовки оперативного рівня офіцерів збройних сил республіки Польщі у порівнянні з аналогічними курсами Балтійського оборонного коледжу та Національного університету оборони України, окреслені особливості курсу для польських офіцерів, пов'язані з традиційними підходами, а також підкреслене спільне у змісті навчання на цих курсах професійної військової освіти. Детально розглянуті структура та змістовне наповнення курсу підготовки польських офіцерів на оперативному рівні, визначені пріоритети у вивченні військової теорії та практики, обсяги виділеного на це часу. Показано підхід, що застосовується у Академії військового мистецтва збройних сил республіки Польщі до створення національного курсу, який також відповідає вимогам забезпечення операційної сумісності офіцерів-випускників з їх колегами із країн-членів НАТО.

Ключові слова: військова освіта; професійна військова освіта; курс оперативного рівня; збройні сили Польщі; оперативне мистецтво; сертифікація НАТО.

Постановка проблеми. Системи професійної військової освіти в країнах НАТО мають помітні відмінності, незважаючи на зусилля альянсу зробити їх більш сумісними та стандартизованими. Ці спроби на теперішній час охоплюють встановлення загально прийнятих в країнах НАТО підходів до організації освіти та індивідуальної підготовки, проведення акредитації навчальних закладів згідно єдиних стандартів НАТО, сертифікацію освітніх продуктів, окреслення рекомендованих методик навчання та оцінювання [4].

Змістова та структурна складова освітнього продукту, наприклад курсу підготовки, залежить від вибору розробника/власника цього продукту. При цьому, ця гнучкість «стандартизаторів» від НАТО, передусім Стратегічного командування з трансформації (NATO Strategic Command – Transformation), дозволяє країнам альянсу визначати найефективніший спосіб підготовки своїх національних кадрів та, одночасно, забезпечувати її сумісність з іншими країнами НАТО для ведення спільних операцій.

У цьому контексті, досить цікавими є підходи до організації професійної військової освіти (ПВО) оперативного рівня у збройних силах Польщі. Будучи в минулому країною-членом Варшавського договору, Польща безумовно знаходилась під великим впливом радянської моделі військової освіти, певні риси якої стали, значною мірою, традиційними та національними. Тому, її трансформація є доволі цікавою для інших країн-спадкоємців цієї моделі, які йдуть шляхом наближення власних освітніх систем у військових організаціях до найкращих стандартів країн НАТО. Можливо результати проведеного аналізу структури та змісту поточного курсу оперативного рівня дозволять краще оцінити досвід трансформації польської військової освіти від радянського зразку до моделі, прийнятої в країнах НАТО, а також сприятиме

подальшим науковим дискусіям щодо шляхів удосконалення відповідного курсу L-3 НУОУ, наближення його змісту до вимог стандартів НАТО при збереженні певних національних рис.

Метою статті є порівняння курсу ПВО оперативного рівня Академії військового мистецтва (Akademia Sztuki Wojennej) ЗС Польщі з аналогічними курсами Балтійського оборонного коледжу та Національного університету оборони України та з'ясувати що є спільним, а що відмінним у змісті навчання цих курсів, а також те, що пов'язане з польською військовою традицією.

Виклад основного матеріалу. Створенню системи професійної освіти у ЗС України в останні роки було присвячено публікації українських фахівців, таких як О. Мітягіна, Д. Вітра, В. Карпенка щодо формування та розвитку системи професійної військової освіти у контексті набуття офіцерами навичок оперативного планування за стандартами НАТО [3], О. Цевельова про аналіз стану та тенденції розвитку української системи військової професійної освіти [5], В. Артамощенко щодо підготовки офіцерського складу за євроатлантичними стандартами [1], В. Мірненка, В. Оліферука щодо визначення основних тенденцій та перспектив трансформації системи військової освіти та інші [2].

Автору статті випала можливість працювати в складі робочих груп представників НУОУ як в Академії військової мистецтва (далі – академії), так і в Балтійському оборонному коледжі (далі – коледжі). Тому, аналіз змісту відповідних курсів став можливим завдяки їх презентації партнерами та надання ними навчального плану курсу L-3 коледжу [7] та програми вищого оперативно-стратегічного курсу академії [9]. Варто також зазначити, що освітня програма курсу L-3 НУОУ є синхронізованою з навчальним планом (аналогом освітньої програми) курсу коледжу, якщо розглядати перший у його повному обсязі мирного часу, тобто 60 кредитів ЄКТС. Отже, курс L-3 в польській академії можна також з упевненістю порівнювати із розробленим повним курсом НУОУ.

У назві курсу, який визначається як курс підготовки оперативного рівня [6], залишається назва перехідного рівня професійної військової освіти (ПВО), а саме: «Вищий оперативно-стратегічний курс» (Wyższy Kurs Operacyjno-Strategiczny). Відповідно до освітньої програми цього курсу метою навчання є «набуття знань та розвиток навичок у сфері командно-штабної роботи, а також набуття вміння вирішувати завдання у сфері підготовки та проведення заходів на стратегічному і оперативний рівень у національних, союзницьких і багатонаціональних операціях під час миру, кризи та війни». Однак, за змістом цей курс фактично є аналогом курсу L-3 країн НАТО, зокрема Балтійського оборонного коледжу, хоча і з певними національними особливостями.

Тривалість курсу становить дев'ять місяців. Його випускники у майбутньому можуть обіймати посади штатної категорії «полковників», тому кандидатами до навчання розглядаються не майори, а підполковники, які попередньо навчались на курсах для майорів, а саме: курс післядипломної оперативно-тактичної підготовки (Postgraduate Operational-Tactical Studies), що триває протягом трьох семестрів (18 місяців) і націлений на підготовку

офіцерів-кандидатів до призначення на посади в штабах батальйонів, заступників командирів батальйонів або рівних ним. Навчання продовжується чотирьох місячною підготовкою на штабному курсі підвищеного рівня (Advanced Staff Course) або курсі командирів батальйонів (Battalion Commander Course). Після цієї двоступеневої підготовки офіцер має право обіймати посади штатно-посадової категорії «підполковник» [6]. Таким чином, вимога для кандидатів до навчання на курсі L-3 НУОУ про проходження попередньої підготовки на курсі тактичного рівня L-2 відповідає практиці ЗС Польщі. Курс L-2 займає аналогічне місце в системі ПВО країн НАТО, зокрема Польщі, тому має бути обов'язковим «кар'єрними» курсом для призначення на посади зі штатною категорією «майор». Такий підхід, на думку низки українських фахівців з військової освіти, має бути впровадженим і в ЗС України, коли «...кожен курс професійної військової освіти відповідає певному військовому званню та проводиться перед його отриманням та призначенням військовослужбовця на посаду» [2].

Освітня програма польського аналогу курсу L-3 поділяється на чотири групи предметів: А) групи загальноосвітніх предметів, В) групи предметів основної освіти; С) групи предметних навчальних курсів і D) групи суб'єктів фахової освіти [9, с. 9].

До групи А входить блок, у якому на початку 1-го семестру слухачам пояснюють протягом 20 годин навчальних занять (6 годин – викладання і 14 годин – практичне вправи) методику написання підсумкової письмової роботи. Під час цього навчального блоку слухачі повинні визначити тему роботи, провести аналіз джерельної бази, зустрітися із керівником-консультантом, опрацювати постановку проблеми тощо. Інший блок цієї групи, фізична культура (54 години), призначений на надання слухачам можливості підтримувати свою фізичну форму і успішно пройти практичний залік (6 годин) наприкінці навчання. Решта 48 годин (24 заняття протягом 2-х годин кожне) є практичні тренування на спортивній базі академії, рівномірно протягом двох семестрів.

Отже, подібно до практики коледжу і НУОУ, з методикою написання письмової дослідної роботи, темою, приблизним обсягом потрібної літератури, керівником-консультантом тощо слухач академії знайомиться ще на початку навчання на курсі, що дає йому достатньо часу на її якісне написання. Вивчена методика є також корисною при написанні інших письмових робіт, зокрема есе. А спланована фізична підготовка є, фактично, наданням слухачам можливостей тренування на наявній навчально-спортивній базі, отримання консультації, допомоги для підтримання своєї фізичної форма, її покращення для успішної здачі заліку наприкінці навчання на курсі.

Група В предметів «основної освіти» є набором знань про основи в певних сферах, які стосується оборони країни та її збройних сил, як організації, її будівництво та застосування на стратегічному рівні. Група нараховує 14 навчальних блоків, загальним обсягом у 396 годин (13,2 ЄКТС) під керівництвом викладача. Слухачі знайомляться з процесом планування та програмування розвитку збройних сил (18 год.), з класичною (22 год.) та

національною стратегією (38 год.), вивчають географічне операційного середовища (24 год.), право у збройних конфліктах (12 год.), війни майбутнього (12 год.), воєнне мистецтво (12 год.), кризовий менеджмент (6 год.), види і певні роди збройних сил, як-от: діяльність сухопутних військ та сил територіальної оборони (60 год.), застосування повітряних сил (12 год.), воєнно-морських сил (12 год.), спеціальних сил (12 год.) в операціях, питання об'єднаної розвідки (18 год.).

Вивчення тематики, яка охоплює теорію стратегії, її застосування для захисту національних інтересів, кризового менеджменту тощо є важливим для здатності офіцерів оперативного рівня усвідомлювати наміри і завдання стратегічних командирів, а оновлення знань щодо ролі, завдань та застосування видів і родів військ (сил) дозволить у другому семестрі краще розуміти особливості планування участі компонентів військ (сил) в об'єднаних операціях/кампаніях.

Крім того, 18 навчальних годин виділяється на вивчення питань управління військами (силами) в операціях, де пояснюються основи ведення об'єднаних кампаній, їх процеси і ритми, роль об'єданого штабу, горизонти планування і цикл прийняття рішень, типовий бойовий ритм, функціонування ситуативного центру (SITCEN/JOC J33), підрозділу майбутніх операцій в рамках діючого плану операцій J35, повноваження/обов'язки, задачі та повноваження/обов'язки особового складу інформаційних операцій (Info Ops), J5, що проводить оцінювання результатів ведення операцій (Assessment), роботу органів штабу, які створюються для ведення операцій, як-от: об'єднаної робочої групи Координаційної ради (JCBWG), об'єднаної координаційної ради (JCB), об'єднаної координаційної рада з розвідки (JICM) тощо, а також, вивчають та практикуються у розроблення стандартизованих документів – ситуаційного звіту-доповіді (SITREP), попереджувального наказу (Warning Order), часткового наказу (бойового розпорядження) (FRAGO), синхронізаційної матриці [9, с. 9].

Для ефективної роботи в штабах НАТО все частіше і частіше висувається вимога до штабних офіцерів, які беруть участь у плануванні операцій, володіти прийнятими в альянсі інструментами оперативного планування TOPFAS (Tools for Operational Planning Functional Area Service) [8]. За програмою слухачі мають практичний курс використання засобу TOPFAS протягом 34 годин, з яких 5 годин є лекційними заняттями, а 29 годин – практичними вправами. Слухачі повинні набути вмінь користуватися TOPFAS проведення системного аналізу, опрацювання інтегрованого середовища планування, формування спільної ситуаційної обізнаності, аналізу документів і факторного аналізу, розроблення операційного дизайну, формування брифінгів і генерації документів.

Група спеціальних навчальних предметів С складається із п'яти блоків, які цілком стосуються плануванню операцій на оперативному рівні, за виключенням підблоку «Аналіз і прогнозування загроз методом воєнної гри (розіграшу) (War Game) на стратегічному рівні», який супроводжує вивчення кризового планування на стратегічному рівні. На вивчення тематики щодо

планування операцій надається 350 годин (12 ЄКТС), що складає 28% від обсягу всього навчального часу. На практичне опрацювання навчального матеріалу відводиться 76% часу навчальних занять. Як правило, після двогодинної теоретичної лекції слідує восьмигодинні групове/практичні заняття для закріплення та практичного опрацювання наданого навчального матеріалу та навчального завдання [7, с. 13]. Під час навчання більш розглядаються операції об'єднаних військ (сил), військові цілі та рівні війни, операційні фактори, ТВД і його геометрія, основні операції/кампанії та їх елементи, центр тяжіння, намір командувача, операційний дизайн, Концепція (замисел, ідея) операції, планування введення в обману.

Теорії ведення об'єднаних операцій, знаходженню і аналізу центру тяжіння приділяється 18 годин навчальних занять. Також, 48 годин слухачі навчаються креативному мисленню (Design Thinking). Дуже важливе навчити слухачів застосовувати критичне і творче мислення, визначати проблему, досягати усвідомлення та структурувати проблему, оцінювати ситуацію, реструктурувати, розробляти підходи до вирішення проблеми тощо [9, с. 14].

Вивчаючи питання військового керівництва у процесі прийняття рішень, проблематики саме лідерства приділяється 12 годин. Розглядається військове лідерство в новому глобальному контексті, теорії, стратегії та стилі лідерства, лідерські компетенції, мотивація та вплив, стиль лідера в процесі прийняття рішень, що впливає із ситуаційного контексту за прикладами.

Враховуючи заявлений оперативний рівень підготовки слухачів курсу, значний час, 60 навчальних годин, приділяється наданню знань і опрацюванню прийомів планування операцій. Треба зазначити, що всі вищеописані блоки групи С вивчаються у першому семестрі для завчасної підготовки слухачів до виконання практичних дій з планування і ведення операції під час командно-штабного навчання Joint Resorve. Тому, слухачі ще в першій половині навчання на курсі знайомляться з процесом планування операцій (Operation Planning Process, OPP), зі сценарієм командно-штабного навчання, формують ситуаційну обізнаність, розглядають питання аналізу варіантів військового реагування (Military Response Option, MRO) на кризу, операційних факторів під час планування операції, методик визначення центру тяжіння та його аналізу, відповідних брифінгів, створення попереднього операційного дизайну, проведення брифінгу про результати аналізу завдання на операцію (Mission Analysis Brief, MAB). Навчання процесу оперативного планування продовжується й у другому семестрі протягом 90 навчальних годин, але якщо раніше слухачі опрацьовували матеріал частіше індивідуально, то на протягом цього блоку заохочуються спільні зусилля, робота в групах, підгрупах. Слухачі переходять до розроблення варіантів способу дій (Course of Action, CoA), вивчення методики воєнної ігри (розіграшу) та її проведення, вивчення та використання методики порівняння варіантів CoA і проведення брифінгу командувачу для прийняття рішення.

Група «Предметів фахової освіти D» є завершальною в курсі має обсягом 434 годин, 14,5 ЄКТС або 34% загального обсягу курсу. Головним навчальним блоком є «Вправа практики командування», що передбачає проведення

командно-штабного навчання (КШН) «Дії військ в кризовому та воєнному стані оперативного рівня навчання Joint Resolve» (190 год.), зокрема із використання імітаційного модулювання на платформі JTLS (Joint Theatre Level Simulation), стратегічної гри та здійснення закордонної навчальної поїздки KURLANDIA, а також навчальної поїздки OPERATION в середині Польщі. Цей блок складає 66% загального навчального часу блоку. Під час КШН слухачі використовують раніше набуті знання і вміння. Навчання проводяться в багатонаціональному середовищі за участі слухачів Балтійського оборонного коледжу.

Інші блоки групи D присвячені розгляду питань логістики збройних сил Польщі та НАТО (6 год.), фінансово-економічному господарству (6 год.), кадрової роботі у військових частинах і гарнізонах (6 год.), запобіганню корупції (6 год.), захисту від зброї масового ураження (8 год.), кібербезпеці (12 год.), організації та функціонуванню управлінського контролю в департаменті державного управління (18 год.) та питанням мобілізації та боєготовності ЗС Польщі (18 год.)

Порівняно значну увагу (30 год., з яких практичним вправам виділено 24 год.) приділяється питанням підготовки командувачів (органів управління) і військ. Розглядаються процес планування та проведення національних та союзницьких навчань, діяльність керівника навчань у процесі підготовки командно-штабного навчання, діяльність колективу, визначеного відповідальним за проведення навчання, в процесі підготовки командно-штабного навчання, опрацювання задуму його підготовки та проведення. Також, вивчається навчально-методична діяльність у ЗС Польщі, питання підготовки кадрового резерву в ЗС Польщі, забезпечення навчального процесу ЗС Польщі та теоретичні основи відповідності системи бойової підготовки в ЗС Польщі вимогам сьогодення.

Для вивчення тематики з визначенню та ураженню цілей (Targeting) виділено 24 години, 16 з яких є практичними вправами. Вивчаються основи визначення цілей та їх ураження (зокрема й на тактичному рівні командування), питання визначення цілей та їх ураження засобами об'єднаних сил, сутність планування діяльності щодо визначення цілей та їх ураження, правові умови виконання завдань у таргетінгу, методологія оцінки ризиків у визначенні цілей та їх ураженні, ІТ-підтримка таргетингу (Joint Targeting System, FAST, JChat).

Останній блок групи D “Соціальні комунікації” (14 год.) вивчається в першому семестрі, ще до розгляду питань стратегічних комунікації. Він є важливим для навчання слухачів, майбутніх командирів оперативного рівня управління, взаємодії передусім із засобами масової інформації. Тому, слухачі розглядають соціальну комунікацію як потенціал стратегічних комунікацій, інформаційну політику, культура живого слова, правила коректності на рівні мовного спілкування і коректну комунікацію польською мовою, організовані форми зустрічей з журналістами – прес-конференція, прес-брифінг.

Із 33 навчальних блоків Вищого оперативно-стратегічного курсу тематику за дисципліною «Оперативне мистецтво» безпосередньо підтримують 8 блоків (B3, B7, B8, B11, C1–C3, D6), з яких: три блоки є найдовшими за часом, а всі разом вони становлять більше половину (56%) навчального часу курсу (див. табл. 1).

Таблиця 1

Частка навчальних блоків курсу у відсотковому відношенні

№	Блоки	%
1.	D.6. Вправа практики командування (KSHN Joint Resorve)	22,8%
2.	C.3. Методологія планування операції	12,0%
3.	C.1. Операційне мистецтво	8,8%
4.	B.4. Роль, завдання і можливості збройних сил - модуль тактичний боротьби	7,7%
5.	B.2. Стратегія безпеки та оборони	4,8%
6.	A.1. Фізична культура	4,3%
7.	C.2. Дизайн-мислення (Design Thinking)	3,3%
8.	C.5. Аналіз та прогнозування загроз методом військової гри	2,9%
9.	B.8. ІТ-підтримка операційного планування	2,7%
10.	B.3. Історія оперативного мистецтва	2,6%
11.	B.6. Стратегічні комунікації	2,4%
12.	D.4. Підготовка командувань і військ	2,4%
13.	B.10. Оперативне маскування та захист військ	1,9%
14.	B.11. Вивчення географічне операційного середовища	1,9%
15.	D.5. Визначення цілей та їх ураження в операції	1,9%
16.	A.2. Методика розробки підсумкової роботи	1,6%
17.	B.1. Планування використання та програмування розвитку збройних сил	1,4%
18.	B.5. Об'єднана розвідка	1,4%
19.	B.7. Управління в операції	1,4%
20.	D.11. Організація та функціонування управлінського контролю в департаменті державного управління	1,4%
21.	D.8. Мобілізація та боєготовність ЗС Польщі	1,4%
22.	D.12. Соціальна комунікація	1,1%
23.	B.13. Воєнне мистецтво	1,0%
24.	B.14. Право у збройних конфліктах	1,0%
25.	B.9. Війни майбутнього	1,0%
26.	C.4. Військове керівництво у процесі прийняття рішень	1,0%
27.	D.7. Кібербезпека	1,0%
28.	D.9. Захист від зброї масового ураження	0,6%
29.	B.12. Кризовий менеджмент	0,5%
30.	D.1. Логістика збройних сил Польщі та НАТО	0,5%
31.	D.10. Запобігання корупції	0,5%
32.	D.2. Фінансово-економічна господарство	0,5%
33.	D.3. Кадрова робота у військових частинах і гарнізонах	0,5%

Таблиця 2

Навчальні блоки та їх параметри

Блоки та їх послідовність	Мова викладання	Усього, години	Викладання	Практичні вправи
Історія оперативного мистецтва		32	4	28
Управління в операції	Англ.	18	12	6
ІТ-підтримка операційного планування	Англ.	34	5	29
Вивчення географічне операційного середовища		24	8	16
Операційне мистецтво	Англ.	110	30	80
Дизайн-мислення (Design Thinking)	Англ.	42	9	33
Методологія планування операції		150	29	121
Вправа практики командування	Англ.	286	82	204
УСЬОГО		696	179	517
		23,2* ЄКТС	26%	74%
		56% курсу		

* Обсяг модуля – 30 годин

Варто зазначити роль викладання англійською мовою. Нею проводяться заняття навчальних блоків, які передусім пов'язані з об'єднаною розвідкою, управлінням в операціях, теорією та основними складовими оперативного мистецтва, вивчення концепції дизайну операції та його складових елементів, інструменту оперативного планування TOPFAS (Tools for Operational Planning Functional Area Service) [8], а також практичного застосування набутих знань і вмінь з планування операцій під час проведення спільного з Балтійським оборонним коледжем навчального комп'ютерного командно-штабного навчання Joint Resolve. Загальний обсяг навчання англійською мовою становить 508 години, з яких 147 години є усне викладання викладачів (29% від навчання англійською) і 361 години становлять практичні вправи (71%). Тобто, використання англійської мови під час навчання становить не менше 40% часу, до якого слід додати заняття, які проводять запрошені лектори із закордону [9]. Отже, англійська мова становить значну частку викладання, незважаючи що курс не є сертифікованим в НАТО, є суто національним, хоча й відкритий для навчання іноземців з окремих країн (наприклад, з Південної Кореї).

На відміну від оборонного коледжу, який був заснований трьома країнами Балтії, а тому є міжнародним за задумом, у академії традиційно залишається система формування резерву офіцерських кадрів завдяки військовій підготовці студентів у рамках «Національної ліги», аналогу кафедри військової підготовки НУОУ.

Як і в минули часи, найвищий рівень цивільної освіти здобувається ще на етапі підготовки курсантів на тактичному рівні до отримання первинного офіцерського звання «лейтенант». Усі випускники-лейтенанти одержують освітній рівень «магістр». У подальшому, офіцерам пропонується лише професійна військова освіта, зміст якої визначає міністерство оборони Польщі. Документи, які отримує випускник, мають відомче визнання.

Притаманні національному курсу риси проглядаються у навчальному блоці «Історія оперативного мистецтва» (32 години, з яких 4 години є лекційні, а решта 28 годин виділені для виконання слухачами практичних завдань індивідуально чи в групах), який повністю ґрунтується на детальному розгляді лише однієї історичної події – Німецько-польської війни 1939 року. Слухачі повинні визначити оперативні обмеження (оперативні чинники) окремих оперативних об'єднань, розробити варіанти їх дій у контексті тодішніх оперативних умов, знайти суперечності прийнятих рішень у сфері ведення операцій окремими (вибраними) арміями, самостійними оперативними групами та береговою обороною збройних сил Другої Республіки Польщі. Ця війна була фактично останньою війною, в якій Польща діяла як держава в цілому. Решта конфліктів останнього часу, в яких Польща, вже як країна НАТО, робила свій внесок надсилаючи обмежені контингенти військ, не могли розглядатися як війни з подолання загрози безпосередньо суверенітету і територіальній цілісності країни. Отже, для вивчення ведення сучасних операцій у всіх її вимірах як історичний приклад (Case Study) був взятий перебіг Арабо-ізраїльської війни 1973 року (війни Судного дня).

Разом з цим, не можна сказати, що слухачі не розглядають досвід реагування на сучасні загрози. Так, під час вивчення ролі, завдань і спроможностей сухопутних військ і сил територіальної оборони окрема низка занять (групова вправа «Мінськ» із 8 занять обсягом 24 навчальних годин) присвячується опрацюванню участі військових у подолання організованої російською і білоруською стороною емігрантської кризи та інших можливих агресивних дій з білоруського напрямку.

Досить традиційно розглядаються тематика, яку можна скоріше віднести до змісту підготовки слухачів з питань функціонування збройних сил Польщі, а саме: фінансово-економічна господарство, кадрова робота у військових частинах і гарнізонах, зокрема застосування дисциплінарної практики, організація та функціонування управлінського контролю в департаменті державного управління. Хоча обсяг годин, виділених на викладання цього матеріалу є невеликим (лише 30 навчальних годин), подібні питання та аспекти так званої «повсякденної діяльності», які не мають прямого стосунку до підготовки та ведення операцій, не мають місця в сертифікованих навчальних програмах військових навчальних закладів країн-членів НАТО на курсі оперативного рівня.

Традиційно, для формування вмінь із всебічно усвідомлення операційного середовища слухачам пропонується навчальний блок «Вивчення географічне операційного середовища». Слухачі вивчають особливості театрів воєнних дій (ТВД) відповідно до стратегічних інтересів збройних сил Республіки Польща,

аспекти безпеки та оборони у просторовому управлінні та оперативній підготовці території держави, геоекологічні елементи в аналізах стратегічного та операційного рівня (фізико-географічного, соціально-економічного, культурного тощо), організацію системи геопросторового забезпечення та безпеки операцій в умовах специфіки операцій збройних сил, проводять військово-географічний аналіз обраного району бойових дій, знайомляться зі специфікою середовища (просторовий вимір, створення моделі аналізу) тощо.

Не будучи сертифікованим НАТО, в цілому, цей курс є сумісним з аналогічними курсами провідних країн-членів НАТО. Як підтвердження цього служить практика викладання англійською мовою (повністю або частково) навчальних блоків, які передусім пов'язані з об'єднаною розвідкою, управлінням в операціях, теорією та основними складовими оперативного мистецтва, вивчення концепції дизайну операції та його складових елементів, інструменту оперативного планування TOPFAS (Tools for Operational Planning Functional Area Service) [8], а також практичного застосування набутих знань і вмінь із планування операцій під час проведення спільного з Балтійським оборонним коледжем навчального комп'ютерного командно-штабного навчання Joint Resolve [9].

Разом із цим, відводиться час для удосконалення комунікаційних спроможностей державною мовою, наприклад «Культура живого слова, правила коректності на рівні мовного спілкування; коректна комунікація польською мовою». Це яскраво свідчить про те, що в Академії військових мистецтв збройних сил республіки Польщі постійно шукають і знаходять правильний баланс між використанням в освітньому процесі найостанніших досягнень воєнної науки, вимогами сумісності з іншими країнами альянсу та традиційними підходами до підготовки національних офіцерських кадрів оперативного рівня.

За тривалістю курс оперативного рівня в Польській академії є схожим на курс L-3 в коледжі та НУОУ, що є типовим для багатьох розвинутих у військовому сенсі країнах НАТО. Серед методів проведення занять домінують: викладання (wykłady) (наприклад, лекції), вправи (ćwiczenia) та семінари (seminaria), а також ігри (gra) та дискусії (konwersatoria) [9].

Освітня програма курсу L-3 НУОУ і коледжу передбачає розроблення слухачем індивідуального дослідницького проекту для зміцнення спроможностей слухачів думати критично, системно, творчо та логічно наводити свої аргументацію усно та письмово. Для цього відводиться близько 200 годин. У польській академії схожій меті є присвяченим навчальний блок «Дизайн-мислення (Design Thinking)», який розглядає критичне мислення, творче мислення, визначення проблеми тощо. Обсяг цього навчального блоку становить 150 годин, з яких практичній складовій (опрацюванню потрібних вмінь) відводиться більше 120 годин.

Висновки. Отже, досвід збройних сил Польщі є корисним для українських збройних сил з огляду на використання досвіду власної участі в війнах, операціях, навіть не завжди переможний, та інших військових конфліктів як кейсів для вивчення та ілюстрації актуальних аспектів сучасної збройної

боротьби. Велика увага також приділяється вивченню географічного операційного середовища через географічне місцезнаходження Польщі та її вразливість на суходолі. Знаходять своє місце в навчанні офіцерів оперативної ланки управління суто національні питання про мобілізацію, підтримання бойової готовності, організацію та функціонування управлінського контролю в департаменті державного управління, кадрову роботу у військових частинах і гарнізонах тощо.

Процес планування об'єднаних операцій є стандартизованим у НАТО, нетаємним для викладання і відкритим для слухачів з країн-партнерів. Кульмінацією курсу є проведення комплексного міжнародного командно-штабного навчання, яке фактично дозволяє слухачам використати накопичені під час курсу знання та вміння, а викладачам – оцінити досягнуті слухачами результати.

Англійською мовою проводяться заняття які визначають оперативну сумісність з представниками інших країн-членів НАТО та країн-партнерів. При цьому, вимоги щодо набуття відмінних комунікативних спроможностей польською мовою, як і раніше, залишаються актуальними.

Принцип послідовності підготовки військових фахівців у ЗС Польщі передбачає попередню підготовку кандидатів на навчання на курсі-аналогу L-3 на курсі тактичного рівня L-2. При цьому курс «майорів» (ланка батальйон) триває удвічі довше аналогічного в Україні і доповнюється курсом «підполковників» (чотири місяці), що дійсно гарантує ґрунтову підготовку офіцерів тактичної ланки до навчання на курсі оперативного рівня.

Як і в коледжі та НУОУ, слухачі оперативного курсу в академії знайомляться з певними основами стратегії, підтверджуючи той факт, що рівні війни є такими, що дещо перетинаються, і не можуть бути розглянутими у повній ізоляції один від одного. Тому, традиційно курс носить назву оперативно-стратегічного, хоча і декларується (позиціонується) як оперативний.

Курс оперативного рівня Академії військової мистецтва ЗС Польщі можна впевнено зарахувати до курсів професійної військової освіти в українському розумінні. Як і курс L-3 НУОУ, він має певні національні риси, врахування традиційних підходів до військової освіти, але при цьому є наближеним до стандартів, які існують в передових у військовому відношенні країнах-членах НАТО. Неповна відповідність освітнім стандартам заважає сертифікації курсу в НАТО і перетворення академії на регіональний освітній центр НАТО. Цю нішу у майбутньому може зайняти НУОУ, який впевнено рухається на шляху трансформації військової освіти до прийнятих в НАТО стандартів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артамощенко А. Рекомендації щодо створення системи зовнішнього оцінювання курсів професійної військової освіти за підсумками службової діяльності випускників / Теоретико-методичні засади системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти у вищих військових навчальних закладах: Матеріали міжвузівського науково-практичного семінару 23 листопада 2021 року. – К.: НУОУ, 2021. – 121 с.

2. Мірненко В., Вітер Д., Оліферук В. Трансформація системи військової освіти: основні тенденції та перспективи / Військова освіта, № 2 (48), 2023. С. 9–17.
3. Мітягін О., Вітер Д., Карпенко В. Формування моделі професійної військової освіти в Україні з урахуванням процедур оперативного планування НАТО /Олег Мітягін, Дмитро Вітер, Володимир Карпенко // Військова освіта, № 1 (43), 2021. С. 64–78.
4. Освіта та індивідуальна підготовка (E&ITD) 075-007 (10 вересня 2015 року) : Спільна директива стратегічних командувань НАТО : довідкові матеріали./[колектив авторів]. – К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2021. – 180 с.
5. Цевельов О. Формування політики професійної військової освіти в Україні в сучасних умовах, Військова освіта, № 2 (44), 2021. С. 255–267.
6. Jacek Joniak. Mission and role of military faculty [PowerPoint Presentation]. Wydział Wojskowy, Akademia Sztuki Wojennej, 2022.
7. Joint Command and General Staff Course : Course Plan 2023-2024, Baltic Defence College, 52 pgs, URL : Joint Command and General Staff Course (baltdefcol.org).
8. Tamai Sergio. TOPFAS. Tools for Operational Planning Functional Area Service: what is this? [Електронний ресурс]. - Режим доступу : [0914h.pdf \(nato.int\)](http://0914h.pdf(nato.int)).
9. Wyższy Kurs Operacyjno-Strategiczny : Program Kształcenia // Wydział Wojskowy. – Warszawa : Akademia Sztuki Wojennej, 2022. – 21 s.

REFERENCES

1. Artamoshchenko A. Rekomendatsii shchodo stvorennia systemy zovnishnoho otsiniuvannia kursiv profesiinoi viiskovoi osvity za pidsumkamy sluzhbovoi diialnosti vypusnykiv / Teoretyko-metodychni zasady systemy vnutrishnoho zabezpechennia yakosti osvitnoi diialnosti ta yakosti vyshchoi osvity u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh: Materialy mizhvuzivskoho naukovo-praktychnoho seminaru 23 lystopada 2021 roku. – K.: NUOU, 2021. – 121 s.
2. Mirnenko V., Viter D., Oliferuk V. Transformatsiia systemy viiskovoi osvity: osnovni tendentsii ta perspektyvy / Viiskova osvita, № 2 (48), 2023. P. 9 – 17.
3. Mitiahin O., Viter D., Karpenko V. Formuvannia modeli profesiinoi viiskovoi osvity v Ukraini z urakhuvanniam protsedur operatyvnoho planuvannia NATO /Oleh Mitiahin, Dmytro Viter, Volodymyr Karpenko // Viiskova osvita, № 1 (43), 2021. P. 64 – 78.
4. Osvita ta indyvidualna pidhotovka (E&ITD) 075-007 (10 veresnia 2015 roku) : Spilna dyrektyva stratehichnykh komanduvan NATO : dovidkovi materialy [kolektyv avtoriv]. – K. : NUOU im. Ivana Cherniakhovskoho, 2021. – 180 s.
5. Tsevelov O. Formuvannia polityky profesiinoi viiskovoi osvity v Ukraini v suchasnykh umovakh, Viiskova osvita, № 2 (44), 2021. P. 255 – 267.
6. Jacek Joniak. Mission and role of military faculty [PowerPoint Presentation]. Wydział Wojskowy, Akademia Sztuki Wojennej, 2022.
7. Joint Command and General Staff Course : Course Plan 2023-2024, Baltic Defence College, 52 pgs, URL : [Joint Command and General Staff Course \(baltdefcol.org\)](http://Joint Command and General Staff Course (baltdefcol.org)).
8. Tamai Sergio. TOPFAS. Tools for Operational Planning Functional Area Service: what is this? [Електронний ресурс]. - Режим доступу : [0914h.pdf \(nato.int\)](http://0914h.pdf(nato.int)).
9. Wyższy Kurs Operacyjno-Strategiczny : Program Kształcenia // Wydział Wojskowy. – Warszawa : Akademia Sztuki Wojennej, 2022. – 21 s.

SUMMARY

Mykhailo Hrebenuk,
PhD (Military History), Senior Researcher,
National Defence University of Ukraine, Kyiv

National Traditional Features of Professional Military Education in the Republic of Poland

Introduction. *The systems of professional military education in NATO member states have marked differences, despite the alliance's efforts to make them more compatible and standardized. In this context, the approaches to the organization of operational-level professional military education in the Polish Armed Forces are quite interesting. Poland, as a former Warsaw Pact country, was certainly under the great influence of the Soviet model of military education, some features of which became, to a large extent, traditional and national. Therefore, its transformation is quite showing for other countries-heirs of this model, which follow the path of bringing their own educational systems in military organizations closer to the best standards of NATO member states.*

The aim of the article is to compare the PME operational-level course of the Academy of Military Art of the Poland's Armed Forces with similar courses of the Baltic Defence College and the National Defence University of Ukraine and to identify common and different aspects of the training content of these courses, and to outline the course's specifics related to the Polish military tradition.

Methods. *To achieve the aim of this article, a system of general and specialized research methods for theoretical and empirical study was utilized, including quantitative content analysis of the educational programmes of the L-3 like courses at the Baltic Defence College, the Military Art Academy and NDUU, as well as logical and comparative analysis of its contents.*

Results. *The operational-level course of the Academy of Military Art of the Armed Forces of Poland can be safely counted among the courses of professional military education. Like the NDUU's L-3 course it has certain national features, taking into account traditional approaches to military education, but at the same time it is close to the standards that exist in the military educational institutions of advanced NATO member states.*

Originality. *The main features of the Polish L-3 type course have been considered in comparison to the equivalent courses in the Baltic Defence College and the NDUU. The critical for interoperability parts of the course' educational programme were described in details. The article emphasizes the need for Poland, the Baltic states and Ukraine to develop professional military education courses that meet stakeholders' requirement of being compatible with relevant NATO states' courses and encompassed the best national educational practices.*

Conclusion. *Incomplete compliance of the Polish operational-level course with educational standards prevents its certification in NATO and a transformation of the academy into a regional NATO educational centre. In future this niche may be occupied by NUOU, which is confidently moving on the path of transformation of military education to the standards adopted by NATO.*

Keywords: *military education; professional military education; operational-level course; Armed Forces of Poland; operative art; NATO certification.*